

Дотримання прав людини на Сході України під час пандемії коронавірусу

Результати
моніторингу
вздовж лінії
розмежування

12-16
квітня

НА ПЕРЕТИНІ

Ця ініціатива стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Вміст цього звіту є виключною відповідальністю PROGRESS і не обов'язково відображає погляди USAID або уряду Сполучених Штатів.

Вступ

У квітні 2021 року масове скупчення російської військової техніки та персоналу біля кордонів різко посилює напруження на Сході України. Нарощування сил з боку Російської Федерації тривало близько місяця і досягло апогею, коли майже 100 тисяч російських військових перебували в межах 40 кілометрів від українського кордону у місті Воронеж. Враховуючи те, що від початку року на Донбасі загинули 27 українських військових, ситуація вздовж лінії розмежування, яка розділяє підконтрольні та непідконтрольні уряду території України, є не тільки напруженою, але й смертельною.

Однак, попри загострення ситуації, цивільному населенню все одно необхідно пересуватися між підконтрольними та непідконтрольними уряду районами. Люди їдуть, щоб отримувати пенсії, купувати їжу та ліки, відвідувати сім'ю та займатись іншими особистими справами.

Наразі люди мають змогу користуватися лише двома із семи контрольних пунктів в'їзду-виїзду (КПВВ) вздовж лінії розмежування. П'ять інших КПВВ з підконтрольної українській владі сторони працюють та готові забезпечувати перетин людей кожного дня. Однак з боку так званих «ДНР» та «ЛНР» вони заблоковані: людям відмовляють у перетині і вони змушені йти назад до «сірої зони». Після цього, щоб повернутися на підконтрольну уряду територію, люди мають встановити застосунок «Вдома» та пройти двотижневу самоізоляцію або обсервацію. Представники Державної прикордонної служби України (ДПСУ), які несуть службу на КПВВ, попереджають людей про таку ситуацію, і ті зазвичай відмовляються від спроби перетину.

Подекуди інфраструктурні умови на КПВВ є неадекватними. Не всюди є опалювальні зони або навіси, санітарно-гігієнічні приміщення, туалети, чи доступ до інтернету. Спалах пандемії COVID-19 у грудні 2019 року посилив ці проблеми. До коронавірусу на лінії розмежування у деяких селищах були неформальні пункти пропуску для місцевих жителів, так звані «нульові» блокпости.

Однак через карантинні обмеження їх закрили, і тепер перетнути лінію розмежування можна тільки через офіційні КПВВ. Це ускладнило життя цивільному населенню, адже вимагає більше часу та зусиль. Крім того, людям важко орієнтуватися у вимогах суворих карантинних обмежень. Неоднозначна позиція влади та суперечливе застосування обмежень призвели до того, що перетин лінії розмежування через КПВВ займає більше часу, люди проводять довгий час в ізоляції або витрачають гроші на дорогі тести, зроблені у приватних лабораторіях.

Також результати моніторингу свідчать, що попри те, що державне підприємство «Реінтеграція та відновлення» є відповідальним за утримання, обслуговування та ремонт КПВВ та прилеглої до них території,¹ такі ж функції продовжують виконувати місцеві комунальні підприємства. Це створило ситуацію, в якій обов'язки між виконавцями розділені нечітко та частково дублюються.

Результати моніторингу 12–16 квітня

З 12 по 16 квітня українська правозахисна організація ГО «Truth Hounds», яка має багаторічний досвід документування порушень прав людини у зоні бойових дій, здійснювала моніторинг дотримання прав людини на лінії розмежування. Моніторингова група відвідала всі сім КПВВ на підконтрольній уряду території України, а також задокументувала випадки дистанційного мінування житлової зони у наближеному до лінії зіткнення смт Зайцеве Бахмутського району Донецької області – зокрема у селищах Бахмутка та Майорськ, які входять до даного населеного пункту.

КЛЮЧОВІ ЗАДОКУМЕНТОВАНІ ПОРУШЕННЯ ТА НЕДОЛІКИ:

- Попри те, що з 28 грудня 2020 року Кабінет міністрів визначив відповідальним за облаштування, утримання та обслуговування КПВВ та прилеглих до них територій державне підприємство «Реінтеграція та відновлення», фактично ці обов'язки продовжують виконувати місцеві комунальні заклади. Це призвело до того, що обов'язки між структурами розподілені нечітко та дублюються.
- На деяких КПВВ відсутні адекватні санітарні умови, зокрема сучасні туалети, водопостачання, а також навіси над пішохідними частинами. Наприклад, на КПВВ «Золоте» представники державних органів та служб досі змушені користуватися дерев'яними будками, які розташовані на прилеглої території. Сучасні нові туалети стоять зачинені, бо до них не підвели воду. Цими будками будуть змушені користуватися і люди, що перетинатимуть лінію розмежування, коли пропуск через КПВВ розблокують.
- Недостатня кількість медперсоналу, неналежний стан модульного приміщення та відсутнє стабільне підключення до інтернету на КПВВ «Станиця Луганська» не дозволяє швидко здійснювати безкоштовне державне тестування на COVID-19. Щоб перетнути лінію розмежування на підконтрольну уряду територію і не проходити 14-денну самоізоляцію або обсервацію, потрібно мати негативний тест на COVID-19. Однак, частина людей на КПВВ не мають фінансової можливості зробити тест у лабораторії приватної клініки, а місця для обсервації у Луганській області немає. Це призводить до того, що люди чекають в черзі на безкоштовне державне тестування по вісім годин. Водночас, в цих умовах вони не можуть дотримуватися соціальної дистанції, і гарантії, що їм встигнуть зробити тест у цей день, немає.
- Багато людей, які перетинають КПВВ, все ще стикаються з проблемою встановлення застосунку «Вдома». Особливо це стосується представників економічно вразливих груп, зокрема пенсіонерів. На деяких моделях телефонів неможливо встановити застосунок, відтак люди

¹ «Кабмін визначив ДП «Реінтеграція та відновлення» відповідальним за облаштування, утримання та обслуговування КПВВ», Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, 28 грудня, 2020, <https://www.kmu.gov.ua/news/kabmin-viznachiv-dp-reintegraciya-ta-vidnovlennya-vidpovidalnim-za-oblashtuvannya-utrimannya-ta-obslugovuvannya-kpvv-ta-prilegli-do-nih-teritoriy>

позбавлені можливості пройти самоізоляцію в обраному ними місці. Натомість вони змушені йти у визначене державою місце або повертатися на непідконтрольну територію. Місця обсервації також далеко не завжди відповідають санітарним та протиепідемічним стандартам. Наприклад, у селищі Гостре у кімнатах, виділених під обсервацію, немає окремого душу та туалету.

- На території КПВВ «Новотроїцьке» та поруч із ним зростає кількість безпритульних тварин. Це збільшує ризик розповсюдження сказу та становить загрозу для життя та здоров'я людей, які перетинають лінію розмежування.

Рекомендації

З огляду на загальновизнану потребу багатьох людей перетинати КПВВ або пересуватися в межах своєї громади, особливо літніх людей, які проживають в окремих районах Донецької та Луганської областей (ОРДЛО) та відвідують підконтрольні уряду райони, щоб отримати пенсії та задовольнити інші особисті потреби, Freedom House і ГО «Truth Hounds» підготували такі рекомендації:

УРЯДОВІ, ДЕРЖАВНОМУ ПІДПРИЄМСТВУ «РЕІНТЕГРАЦІЯ І ВІДНОВЛЕННЯ» ТА КОМАНДУВАННЮ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ (ООС):

1. Пришвидшити передачу обов'язків з обслуговування КПВВ і прилеглих територій ДП «Реінтеграція та відновлення» та забезпечити його належне фінансування.
2. Забезпечити всі КПВВ водопостачанням, питною водою, місцями для сидіння в зонах очікування та туалетами, що працюють. Насамперед слід забезпечити роботу сучасних туалетів з водопостачанням на КПВВ «Золоте».
3. Забезпечити безплатне державне тестування на COVID-19 на КПВВ «Станція Луганська», яке б відповідало кількості людей, які щоденно перетинають контрольний пункт.
4. Забезпечити у Луганській області хоча б один пункт обсервації з придатними санітарними та побутовими умовами, а саме: роздільними санвузлами, утепленням, кондиціонуванням та харчуванням.
5. Облаштувати окремими туалетами та душами кімнати обсервації у Курахівському протитуберкульозному санаторії у селищі Гостре Донецької області. Наразі це єдиний заклад на лінії зіткнення, який використовується як центр обсервації для тих, хто не зміг встановити мобільний застосунок «Вдома». Також необхідно чітко визначити дні для забору матеріалу в обсервантів для тестування на COVID-19.
6. Встановити на КПВВ «Щастя» та «Золоте» навіси над пішохідними частинами.
7. Забезпечити для людей, що очікують на перетин лінії розмежування, а також для представників державних органів та служб, що працюють на КПВВ, модульні комплекси із системою обігріву в зимовий період та системою кондиціонування в літній.
8. Забезпечити гуманний процес стерилізації та щеплення безпритульних тварин на КПВВ «Новотроїцьке».
9. Забезпечити всі контрольно-пропускні пункти стабільним інтернет-доступом через Wi-Fi, щоб люди мали можливість встановлювати мобільний застосунок «Вдома», особливо з огляду на поганий мобільний зв'язок на деяких КПВВ.

Додаткові спостереження

Крім цього, під час візитів на КПВВ, до місцевих громад та спілкуючись із цивільними та іншими особами, монітори зробили такі спостереження.

КПВВ «Гнутове» – моніторинговий візит 12 квітня

КПВВ «Гнутове» розташований на півдні Донецької області, неподалік від Маріуполя. Пропуск громадян через КПВВ припинився з початком запровадження карантинних обмежень навесні 2020 року. Після зняття обмежень українським урядом, через блокування з боку так званої «ДНР», пропуск відновлено не було.

Ємність з водою на КПВВ «Гнутове»

Навіс над пішохідною частиною

КПВВ поступово переходить на утримання державного підприємства «Реінтеграція та відновлення», але як далі розвиватиметься пункт – до кінця не ясно.

КПВВ може пропускати 1000-1500 пішоходів і автомобілістів за день. На його території є три укриття, ще два – за межами пункту. Модулі обладнані системами кондиціонування та обігріву, в них є дві кімнати матері і дитини. Бокси для роботи тих, хто несе службу на КПВВ також обладнані обігрівом та кондиціонуванням. На КПВВ є чисті вбиральні, які працюють. Зокрема і вбиральні для людей з інвалідністю.

Поряд із територією КПВВ пробурили свердловину для води, але через помилку в розрахунках вона не працює. Відтак, КПВВ потребує стабільного водопостачання.

КПВВ «Новотроїцьке» – моніторинговий візит 12 квітня

КПВВ «Новотроїцьке» – єдиний КПВВ у Донецькій області, через який здійснюється перетин лінії розмежування. КПВВ працює тільки двічі на тиждень – у понеділок та п'ятницю. В інші дні представники так званої «ДНР» його блокують.

Наразі КПВВ переходить на утримання ДП «Реінтеграція та відновлення», але процес відбувається повільно. Державне підприємство запланувало оновлення модулів, асфальтового покриття та реновацію пішохідних зон.

Монітори виявили, що нові туалети на території КПВВ знову зачинені для людей, що перетинають лінію розмежування. Навіть у понеділок та п'ятницю, коли через КПВВ здійснюється пропуск громадян. Користуватися даними туалетами можуть лише особи, які несуть службу на КПВВ і мають дублікати ключів. Також представники ДПСУ зазначили, що у літній період у модулях огляду не забезпечується достатній рівень кондиціонування і охолодження повітря. За умов спеки це може призвести до погіршення стану здоров'я людей, які у ньому знаходяться. Також модулі КПВВ не обладнані достатньою кількістю місць для сидіння.

Залишається невирішеною проблема безпритульних тварин на КПВВ. Крім цього, є проблема з нестачею освітлення деяких ділянок КПВВ, що ускладнює проведення огляду автомобілів.

КПВВ «Мар'їнка» – моніторинговий візит 13 квітня

На КПВВ «Мар'їнка», так само як і на КПВВ «Гнутове», не пропускають людей через блокування пункту з боку так званої «ДНР». Втім час від часу перетин дозволяють «з гуманітарних причин» – зазвичай вантажам із трунами для поховання.

КПВВ переходить на утримання ДП «Реінтеграція і відновлення», а його сервісне обслуговування досі здійснює місцеве комунальне підприємство «АТП».

КПВВ «Мар'їнка» повноцінно обладнаний і готовий пропускати громадян. Модулі поверхневого огляду та очікування обладнані системами кондиціонування та обігріву. Вбиральні знаходяться у робочому стані та відкриті. У будні їх щодня обслуговує персонал КП «АТП». За словами представників ДПСУ, водопостачання на КПВВ достатнє. Пункт обладнаний мережею Wi-Fi, щоб люди могли встановити застосунок «Вдома». Також на КПВВ працює «рапіскан» – система радіаційного контролю.

З проблем, про які розповів представник ДПСУ, на КПВВ не вистачає зовнішнього освітлення для адекватного проведення огляду автомобілів.

КПВВ «Майорське» – моніторинговий візит 14 квітня

Пропуск через КПВВ «Майорське» не відбувається від початку запровадження карантинних обмежень. КПВВ готовий пропускати громадян через лінію розмежування, але блокується представниками так званої «ДНР».

КПВВ поступово переходить на утримання ДП «Реінтеграція і відновлення», сервісне обслуговування досі здійснює КП «АТП».

Пункт обладнаний модулями для поверхневого огляду та очікування. Паспортний контроль також відбувається у цих модулях. З одного боку, це полегшує процедуру перетину для людей. З іншого – це зумовлює скупчення людей в модулі, що не відповідає вимогам дистанціювання в період пандемії. Модулі обладнані кімнатами матері та дитини, системами кондиціонування та обігріву. Втім, цих систем не вистачає для забезпечення комфортної температури всередині металевих модулів – тут холодно взимку, і спекотно влітку. Також бокси для роботи осіб, які несуть службу на КПВВ, не достатньо забезпечені робочими системами кондиціонування – вони працюють лише в трьох боксах. На КПВВ є «рапіскан» – система радіаційного контролю.

КПВВ «Станиця Луганська» – моніторинговий візит 15 квітня

КПВВ «Станиця Луганська» – єдиний КПВВ в Луганській області, через який здійснюється перетин, а також єдиний КПВВ вздовж лінії розмежування, який пропускає людей щоденно.

Від моменту останнього моніторингу, на КПВВ з'явився пункт безоплатного тестування на коронавірус. Досі тестування було доступне лише в пунктах приватних лабораторій і коштувало від 900 до 1200 грн. Така ціна невідомою для більшості людей, що перетинають лінію розмежування. Безоплатне державне тестування проводять в одному модульному приміщенні. Тут працюють два

Результати моніторингу вздовж лінії розмежування 12–16 квітня 2021 року

фельдшери. Людей пропускають по двоє. Черга до цього пункту займає до 8 годин. Люди чекають просто неба, без можливості дотримуватись необхідного дистанціювання. Серед людей ходять чутки, що місця у черзі до пункту перепродаються. Існує нагальна необхідність збільшити кількість медперсоналу та привести модульне приміщення, у якому відбувається тестування, в належний стан.

КПВВ «Станиця Луганська»

КПВВ переходить на утримання ДП «Реінтеграція і відновлення», а його обслуговування досі здійснює місцеве комунальне підприємство «Водоканал».

Місця очікування – навіси над п'ятьма лавками, не забезпечують необхідного дистанціювання та захисту від спеки чи холоду. На КПВВ працює система радіаційного контролю.

Нагальною лишається проблема відсутності обсерваційного пункту в Луганській області. Якщо людина, яка перетинає лінію розмежування на підконтрольну частину України не може встановити застосунок «Вдома», вона має повертатися на непідконтрольну територію.

Представник ДПСУ повідомив про наявність проблем зі світлом на КПВВ.

Черга на державне безкоштовне тестування на COVID-19

Платні тести на COVID-19

Також монітори зафіксували надання нелегальної допомоги особам з інвалідністю або літнім людям при перетині сірої зони. Працівники ДСНС та Міжнародного Червоного хреста безоплатно перевозять людей на візках. Водночас цивільні особи надають цю ж послугу на платній основі. Люди, які перетинають лінію розмежування, розповідають, що це коштує 200 грн. На момент візиту представники ДПСУ чи Національної поліції цю ситуацію не відстежували і не врегульовували.

КПВВ «Щастя» – моніторинговий візит 15 квітня

КПВВ «Щастя» – найновіший пункт на лінії розмежування, який офіційно відкрили 10 листопада 2020 року. Наразі КПВВ готовий пропускати людей, але представники так званої «ЛНР» його блокують.

Відсутність навісів над пішохідною частиною на КПВВ «Щастя»

Модулі для представників державних органів та служб, що працюють на КПВВ, обладнані системами кондиціонування та обігріву. Втім, поверхневий огляд речей відбувається просто неба і потребує встановлення навісів, а краще – окремих модулів, щоб забезпечити захист від холоду та спеки під час очікування в черзі. Встановлення навісу потребує вся пішохідна частина КПВВ.

КПВВ перейшов на утримання ДП «Реінтеграція і відновлення». Вбиральні на КПВВ відкриті та забезпечені усім необхідним. Водопостачання – стабільне. На вході в пункт встановлені рамки для антисептичної обробки, але антисептичних засобів на території режимної зони немає.

На КПВВ є один бліндаж для укриття – і для цивільних людей, і для особового складу державних органів та служб, що працюють на КПВВ.

КПВВ «Золоте» – моніторинговий візит 16 квітня

Пропуск на КПВВ «Золоте» не відбувається через блокування зі сторони так званої «ЛНР». На КПВВ немає прямого водопостачання – вода тільки привізана. Також немає сучасних туалетів – особам, які несуть службу, доводиться користуватися вигрібними ямами на прилеглої до КПВВ території, яка ще не пройшла розмінування.

Туалети на КПВВ «Золоте»

КПВВ переходить на утримання ДП «Реінтеграція і відновлення», його обслуговування досі здійснює КП «Водоканал».

НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ НА ЛІнії ЗІТКНЕННЯ

смт Зайцеве – моніторинговий візит 14 квітня

12 квітня моніторингова група звернула увагу на повідомлення² голови ГО «Проліска» щодо дистанційного мінування житлових масивів селища Жованка. Цей населений пункт є частиною смт Зайцеве – передмістя тимчасово окупованої Горлівки. Лінія розмежування пролягає через смт, розділяючи його на підконтрольну українському уряду північну частину, та непідконтрольну південну.

14 квітня, перед запланованим візитом на КПВВ «Майорське», моніторингова група також побачила повідомлення³ Краматорського прикордонного загону щодо дистанційного мінування дорожнього коридору на КПВВ «Майорське» зранку 13 квітня.

Здійснивши візит на КПВВ «Майорське», монітори поспілкувались із головою Зайцівської військово-цивільної адміністрації (ВЦА) та місцевими жителями. Під час спілкування моніторам вдалося дізнатися, що 12 квітня 2021 року близько 14:00 в нежитловий будинок на вулиці Поперечній влучила міна. Вона пробила шифер на даху і впала в кімнату. У сусідніх будинках, в яких живуть люди, на щастя, ніхто не постраждав.

Також монітори дізналися, що 13 квітня, близько 5 ранку, внаслідок дій бойовиків так званої «ДНР» відбувся ще один факт дистанційного мінування. Цього разу – вулиці Станція Майорська, яка знаходиться на підконтрольній українському уряду частині смт Зайцеве. У результаті один український військовий загинув, двоє були поранені – мінування сталося у житловій зоні. О 9 ранку сапери закінчили розмінування території та дозволили місцевим жителям пересуватися по вулиці. Дистанційне мінування було здійснене із застосуванням заборонених нормами міжнародного гуманітарного права протипіхотних мін ПОМ-2. Одна з мін впала в безпосередній близькості до КПВВ, поруч з модулем огляду. За словами військових, які несуть службу на блокпості поруч з КПВВ «Майорське», цю міну скинули з квадрокоптера – безпілотного літального апарата

² <https://web.facebook.com/100003681601128/posts/2294875407311824/>

³ <https://web.facebook.com/1710940822479664/posts/2835193783387690/>

Результати
моніторингу
вздовж лінії
розмежування
12-16
квітня

Дотримання прав людини на Сході України під час пандемії коронавірусу НА ПЕРЕТИНІ

Ця ініціатива стала можливою завдяки щедрій підтримці американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Вміст цього звіту є виключною відповідальністю PROGRESS і не обов'язково відображає погляди USAID або уряду Сполучених Штатів.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Freedom House

PROGRESS
PROTECTING GLOBAL RIGHTS

